

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФРАНЧАЙЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

В. Я. Лащ

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група МЕ-41,
навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.е.н., доцент А. Й. Жемба

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Стаття присвячена дослідженню розвитку франчайзингового бізнесу на світовому ринку в умовах глобалізації економіки. Проаналізовано особливості та тенденції розвитку франчайзингової діяльності в міжнародному бізнесі

Ключові слова: глобалізація економіки, франчайзинг, франчайзингові послуги, міжнародний бізнес

The article is devoted to the study of the development of franchise business on the world market in the conditions of the globalization of the economy. Peculiarities and trends in the development of franchising are analyzed in international business

Keywords: global financial institutions, franchising, franchise of novices, international business

Сучасні тенденції розвитку світової економіки свідчать про подальше використання франчайзингу як ефективної форми організації бізнесу, яка дозволяє зменшити ризики для малого і середнього підприємництва. Це одна з причин, чому два останні десятиріччя характеризуються активним збільшенням кількості франчайзингових систем в усьому світі. На сьогоднішній день провідні країни світу активно використовують франчайзингову модель ведення бізнесу, як невід'ємну частину економіки, адже більшість продажів здійснюється саме через франчайзингові мережі. Крім того, франчайзингові відносини сприяють швидкому просуванню сучасних технологій у сфері виробництва та послуг.

Дослідження теоретичних та методологічних аспектів франчайзингу висвітлюються у працях М. Мендельсона, Ж. Дельта, Ф. Котлера, Ф. Лафонтейна, Б. Кляйна, Д. Землякова, Г.Андрощука, В. Денисюка та інших. Усі ці дослідники у своїх працях пояснюють сутність та значення франчайзингових відносин, їх переваги й недоліки, а також особливості здійснення франчайзингових відносин у міжнародному бізнесі.

Метою даної статті є дослідження розвитку світового ринку франчайзингових послуг, його основних тенденцій та особливостей в умовах глобалізації економіки.

В умовах глобалізації індустрія франчайзингу стрімко розвивається та набуває все більшого поширення. На сьогоднішній день світовий ринок франчайзингу зростає і вважається одним з найперспективніших. Форма франчайзингової моделі ведення бізнесу використовується в понад 121 країні світу, серед яких частка європейських – 36%, азійських – 32%, північноамериканських – 13%, латиноамериканських – 10%, Австралії та Океанії – 6%, на африканському континенті лише 3% франчайзингових підприємств [1].

Стрімкий розвиток франчайзингового простору, зміна споживчих тенденцій та технологічні досягнення розширюють межі франчайзера. Згідно з Franchise Direct, починаючи з 2012 року, в середньому у світі більше 300 нових брендів розпочинають франчайзинговий бізнес кожного року.

За даними Міжнародної асоціації франчайзингу в 2021 році відбулось зростання кількості франчайзерів на трохи більше 3% та на близько 5% кількості працівників [1]. На

початку 2020 року в світі в загальному працювало близько 753200 франчайзингових точок, які отримали прибуток більше 760 млрд. дол. США. У них було зайнято близько 8 мільйонів осіб. У 2021 році число франчайзингових точок зросло до 774965 та отримали прибуток у розмірі 790 млрд. дол. США. Число зайнятих у всіх сферах становило майже 8,5 млн. осіб. Станом на початок другого півріччя 2022 року кількість франчайзингових установ зросла уже на 2% та становить 792014 точок [5].

Найбільш популярними галузями, в яких розвивається франчайзинг є: харчова промисловість, роздрібна торгівля, послуги з технічного обслуговування, здоров'я та фітнес, бізнес послуги, туристичні та деякі інші види послуг. Також зростає кількість нових брендів в сфері охорони здоров'я та фітнесу. Станом на 2021 рік, дохід від фітнес індустрії складав трохи більше 3 млрд. дол. США., хоча ще 10 років тому вважалося, що ця галузь не є досить перспективною. Проте за словами дослідника ринку IBISWorld, щонайменше до 2025 року кількість франчайзингових брендів в сфері охорони здоров'я та фітнесу будуть зростати, оскільки зростає кількість населення, яка хоче вести активний спосіб життя та піклується про своє здоров'я.

У світі щорічно надається рейтинг найбільших франчайзингових мереж у вигляді «Топ 100 Global Franchises», який складається на початку другого півріччя. Особлива увага у ньому приділяється франшизам, які вийшли за межі своїх рідних кордонів і діють, як мінімум, в двох країнах. Також при складанні рейтингу береться до уваги не лише кількість відкритих, а й число закритих точок. Дані усіх компаній аналізуються із фінансових звітів, документів про розкриття франшизи та інших опублікованих галузевих джерел. У таблиці наведено десять перших компаній з цього рейтингу, їх походження та галузь.

Таблиця

ТОП-10 найпопулярніших франшиз у світі в 2022 році

№	Назва франшизи	Галузь	Країна
1	KFC	ресторан швидкого харчування	США
2	7-Eleven	роздрібна франшиза	США
3	McDonald's	ресторан швидкого харчування	США
4	Marriott International	туристичні послуги	США
5	Burger King	ресторан швидкого харчування	США
6	Pizza Hut	харчова франшиза	США
7	Taco Bell	ресторан швидкого харчування	США
8	Domino's	харчова франшиза	США
9	Ace Hardware Corporation	домашнє обслуговування	США
10	Century 21	нерухомість	США

Джерело: [3]

Відповідно до даних Franchise Direct та рейтингу ТОП-100 франшиз 2022 року США є найпопулярнішою країною, яка надає франчайзингові послуги і вважається Батьківщиною сучасного франчайзингу за даними більшості досліджень. Найпопулярнішою галуззю в Америці залишаються ресторани швидкого харчування. Це пов'язано з тим, що люди в США не люблять приділяти багато уваги приготуванню їжі та надають перевагу швидким стравам. Довгий період часу рейтинг очолювала мережа McDonald's, оскільки це одна з найпопулярніших мереж швидкого харчування не лише в Америці, а й у світі. Проте у зв'язку з початком повномасштабної війни росії проти України, керівництво корпорації в перші ж дні прийняло рішення про закриття усіх точок, а це близько 1000 закладів, на російському ринку та тимчасово призупинила діяльність в Україні. Це стало єдиною причиною чому компанія втратила лідируючі позиції та поступилася своєму постійному конкуренту, мережі KFC, яка продовжувала діяльність в обох країнах і лише 24 жовтня прийняла рішення про повне припинення діяльності на російському ринку.

Франчайзинг популярний не лише на території США, а й в інших країнах. Друга країна за обсягом франчайзингових мереж – Канада. На території країни діє більше 1300 франчайзингових компаній, представлених у 50 різних галузях, які оперують приблизно 76000 точками [2]. Останнім часом спостерігається все більша популярність Канади, як туристичного місця серед громадян різних країн. Саме це стало поштовхом до розвитку франчайзингу в сфері готельного бізнесу, який зараз є найбільшою галуззю та становить близько 40% усіх франчайзерів на території країни. Окрім франчайзерів, що мають канадське походження, на території країни, за даними Міністерства торгівлі США, розміщена велика кількість американських франшиз. У 2021 році в Канаді були розміщені 237 американських франчайзерів, які володіють 9031 торговою точкою, що становить близько 40% усіх іноземних франшиз США [4]. Більшість американських компаній представлених на канадському ринку саме в сфері харчування, проте, незважаючи на це, в країні поширені власні франчайзингові бренди в цій сфері, які разом з американськими становлять близько 35%. Найпопулярнішими мережами є Tim Horton та Canada Bread. Останнім часом також спостерігається тенденція поширення на території Канади франшиз європейських країн, зокрема, з Франції і Великобританії та Австралії.

У європейських країнах також спостерігається тенденція до поширення та збільшення кількості франчайзингових точок. Найбільше франчайзинг в Європі поширений у Німеччині, Італії та Франції. Якщо в США найпопулярнішою галуззю є заклади швидкого харчування, в Канаді – готельний бізнес, то в європейських країнах найпоширенішою сферою франчайзингової діяльності є сфера послуг, яка складає в середньому 40-45% від загального числа франшиз. Оскільки країни Європи орієнтовані на туризм, популярними є мережі франшиз готельного бізнесу. Також присутня велика кількість закладів швидкого харчування та ресторанів більшість з яких мають не європейське походження. В Європі переважають ресторани та інші заклади харчування, які походять з США, а також на європейський франчайзинговий ринок почали виходити франшизи з Японії.

Проте, наважуючи на поширення франчайзингу в світі, тенденція найтривалішого і стрімкого зростання все рівно спостерігається в США. Основними рушійними силами, які забезпечують тривалий розвиток є зростання особистого доходу, відносна стабільність цін, високий рівень конкуренції за частку на ринку. Також важливим чинником для розвитку франчайзингу в США, стала привабливість економіки країни для інвесторів з іноземних компаній. Особливо активно останнім часом почали з'являтися на ринку США канадські, європейські та японські франчайзери зі своїми системами, що вже досягли успіху в цих країнах [4]. За прогнозованими даними експертів Best Franchises, в найближчі роки дана тенденція продовжиться. Незважаючи на ряд факторів, які ускладнюють розвиток бізнесу та економіки в цілому, франчайзинг буде поширюватися, як стабільний та ефективний спосіб ведення міжнародного бізнесу.

Сьогодні світовий ринок франчайзингу зростає і вважається одним з найперспективніших. Форма франчайзингової моделі бізнесу успішно використовується в понад 121 країні світу. У розвинених країнах світу у структурі франчайзингу переважає харчова промисловість та роздрібна торгівля. Найбільшого розвитку франчайзинг набув саме в США, де він є одним з найбільш успішних форм організації міжнародного бізнесу. Проте і в інших країнах світу він стає все популярнішою формою ведення бізнесу, зокрема у країнах Європи. Франчайзингові відносини дозволяють мінімізувати ризики в процесі ведення бізнесу, а віковий досвід існування франчайзингу в США довів його стійкість і забезпечив популярність. Саме ці критерії стають рушійною силою в подальшому розвитку франчайзингових відносин.

1. Офіційний сайт Міжнародної Асоціації з франчайзингу. URL: <https://www.franchise.org/> (дата звернення: 21.10.2022).
2. Franchise direct Canada. URL: <https://www.franchisedirectcanada.com/> (дата звернення: 21.10.2022).
3. Franchise direct. URL: <https://www.franchisedirect.com/> (дата звернення: 21.10.2022).
4. Franchise group. URL: <https://franchisegroup.com.ua/> (дата звернення: 21.10.2022).
5. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/190313/estimated-number-of-us-franchise-establishments-since-2007/> (дата звернення: 21.10.2022).